

Az akvakultúra helyzete Lengyelországban: veszélyek és lehetőségek

Jacek Juchniewicz

Aller Aqua, Lengyelország, e-mail: jj@aller-aqua.pl

A lengyel akvakultúra ötvözi a hagyományokat és a modernitást. Több mint 700 éven keresztül a pontytenyésztés dominált, de napjainkban ez megváltozni látszik, hiszen két évvel ezelőtt a pisztrángtenyésztés elérte a pontytenyésztés volumenét. Új fajok, köztük az afrikai harcsa és a tokfélék is egyre jelentősebb szerepet játszanak, miközben a lengyel akvakultúrában teljesen új fajnak számító tilápia és barramundi már az ajtón kopogtat. Két import halfaj azonban nem kopogtatott, hanem néhány éve ajtóstól tört be a lengyel piacra: a lazac több mint tíz éve, a pangasius pedig körülbelül öt éve van jelen. Mindkettőt sokkal nagyobb mennyiségben érekesítik a helyben termelt halaknál, mindeközben a lengyel tavi haltermelés egyre csökken – ez vajon olyan előjel, amely miatt aggódnunk kellene?

Ugyanakkor a lengyel akvakultúrának nagy lehetőségei is vannak, figyelembe véve a jelenlegi alacsony halhús fogyasztást (teret kínálva a növekedésre), a növekvő elkölthető lakossági jövedelmet és az egészséges élelmiszerek iránti növekvő igényeket, valamint a szabadidős tevékenységek (pl. a horgászat) előtérbe kerülését.

I. táblázat: A lengyel akvakultúra számokban – általános jellemzők

270,000 ha tó,	A halfaunájukat tekintve ezek sem “természetes” vizek, hiszen a tavak, folyók és tározók túlnyomó többségét mesterségesen telepítik számos halfaj egyedével, amelyek keltetőkből, illetve halastavakból származnak.
138,000 ha folyó,	
55,000 ha völgyzáró gátas víztározó,	
70,000 ha mesterséges halastó (használatban 50 000 ha)	670 pontytenyésztő tógazdaság, 200 pisztrángfarm és 30 tokfélékre vagy harcsa-félékre specializálódott telep.
Keltetők	Több mint 25 halfaj ivadékát állítják elő és telepítik a természetes vizekbe (tavak, folyók és tározók).
A lengyel akvakultúrában foglalkoztatottak száma meghaladja a 2600 főt	
A termelés teljes mennyisége kb. 35000 tonna.	
A lengyel akvakultúra évi termelési értéke kb. 90 millió euró.	

II. táblázat: A lengyel akvakultúra számokban – a jelentősebb halfajok termelése 2008-ban

Pisztráng	17 000 t
Ponty	16 000 t
Afrikai harcsa	1 300 t
Tokfélék	700 t

III. táblázat: A lengyel akvakultúra számokban – halfogyasztás (kg/fő/év)

Halfogyasztás (kg/fő/év)	2005	2006	2007	2008
Pisztráng	0,36	0,39	0,42	0,45
Ponty	0,50	0,44	0,51	0,52
Pangasius	0,29	1,35	1,89	2,10
Egyéb édesvízi	0,63	0,57	0,56	0,55
Teljes édesvízi	1,78	2,75	3,38	3,62
Tengeri halak	9,27	9,10	9,14	9,21
Összesen	11,05	11,85	12,52	12,83

Az akvakultúráról, ellentétben sok más országgal, Lengyelországban pozitív kép alakult ki a társadalomban. Ez elsősorban a halastavi termelésre vezethető vissza, amely sokak számára úgy tűnhet, mintha mindig is a természetes környezet része lett volna.

Amíg a megtermelt ponty legnagyobb részét a karácsonyi időszakban adják el belföldön, addig a pisztrángot, amely a legfontosabb halfajjává vált egyaránt értékesítik belföldön és külföldön is – exportpiacra elsősorban feldolgozva, főleg füstölt filé formájában. Az afrikai harcsa és a tokfélék legnagyobb részét a hazai piacokon értékesítik.

A jövedelmezőség függ a termelt halfajtól, a farmtól, az adott évi árártól, az időjárástól, az aktuális valutaárfolyamoktól, stb. – ahogy ez általában igaz... miközben a tény az, hogy az eladási árak évek óta nem változtak, de a költségek nagymértékben emelkedtek. 2008 volt a lengyel pisztrángtenyésztés eddigi legrosszabb éve, legfőképp a különösen erős zloty-dollár árfolyam következtében (is) megnőtt import miatt. A pénzügyi helyzet az év végére a feje tetejére állt, amikor a zloty a nyárhoz képest 50%-al leértékelődött, ami a ponty import elmaradásához vezetett. Ez segítette a pontytenyésztőket, hogy eladják a készleteiket, az ár azonban jelentősen alacsonyabb volt, mint a megelőző évben.

A gyengélkedő gazdaság a legfontosabb ösztönzője – a farmok modernizálásán keresztül – a termelési költségek optimalizálásának. A pisztrángtermelők a modern technológiák bevezetésével úgy próbálják növelni a termelést, hogy közben csökkentik az élőmunkaigényt és a környezeti hatásokat. Az EU-s pályázati kiírásokra meglehetősen nagy igény mutatkozik. A pisztrángtermelők fejlesztési lehetőségei így – legalább elméletben – adottak, azonban a pontytermelők esetében más a helyzet. A legtöbbjük érzi, hogy változásra van szükség, azonban nincs modernizációs minta vagy megegyezés abban, hogy hogyan kellene fejleszteni. Néhányan az állami támogatásokban bíznak és a régi módszereket helyezik előtérbe, ezzel is erősítve az ágazat természetközeli jellegét, míg mások új technológiai megoldásokat keresnek.

A takarmányozásban a teljes értékű, jó minőségű takarmányok terjedtek el és számos tekintetben bebizonyították értéküket a termelőknek (növekedés, egészség, gazdaságosság, környezeti hatások). A ún. “Tó a tóban” rendszerek is egyre nagyobb érdeklődésre tartanak számot. Ezen innovációk következtében egyre több halat állíthatunk elő, esetleg kisebb termelési költségek mellett, de a kérdés megmarad, hogyan adjuk el ezt csökkenő piaci árak mellett? Járható út ez? Biztosan nem, de legalábbis nem mindenki számára. A megoldás kulcsa új értékesítési csatornák és formák megnyitása lehet, ahogyan az már számos helyen sikeresen működik: horgásztavak, agroturizmus, rendezvényszervezés, új fajok bevezetése, polikultúra, feldolgozás – csak kiemelve néhány lehetőséget.

Mindez elég a túléléshez? 700 év hagyománya adhat önbizalmat, de a világ változik. Sohasem volt ilyen nyitott a kereskedelem és sohasem volt ilyen könnyű az áruk, köztük a hal szállítása a világ egyik feléből a másikba. A globalizáció lehetőségeket és veszélyeket is von maga után. Lengyelországot a nagy pontytermelő országnak tekintik Európában, de Kína ezerszer több pontyot állít elő! Vietnámban több mint 1 millió tonna pangasiust termelnek. Csak idő kérdése, hogy valaki megismételje a sikerüket más halfajokkal.

“A változás ideje” mondta egy fickó és ő lett az Egyesült Államok elnöke. Talán igaza volt. Itt az idő a változásra a tavi haltermelésben is? Nem kérdés, hogy meg kell őriznünk ezt az ágazatot a vitathatatlan értékei miatt, amiket jól ismerünk: munkahelyek, vízviszatarító képesség (árvizek, aszályok, mikroklíma, talajnedvesség), tájképfarmálás, élőhely biztosítás madarak és egyéb állatok, növények részére, biodiverzitás fenntartása, az eutrofizáció kontrollálása, hozzájárulás a felszíni vizek természetes öntisztulásához, szabadidős tevékenységek és a kulturális identitásunk fontos eleme. Ezen értékeket sokszor kell ismételnünk még. Miért? Mert mindezek el fognak tűnni, ha a tavakban nem lesznek pontyok. Az előbb felsorolt pozitív külső hatások pénzben is kifejezhető értéket is jelenthetnek a társadalom számára, eddig azonban ennek a költségeit csak a termelők állták. Nem valószínű, hogy ezt sokáig vállalni tudják. Másik oldalról viszont az ágazatnak meg kell felelnie azoknak a fogyasztóknak, akik fontosnak tartják az élelmiszerbiztonságot, a termékek teljes nyomon követhetőségét és a tanúsítását annak, hogy a halakat az állatjóléti előírásoknak megfelelően kezelték a tenyésztés és az értékesítés során is. Ezen felül a farmereknek el kell fogadni, hogy a fogyasztó nem akar többé “iszapízú” és szálkás pontyot enni.

Aquaculture in Poland: Constraints and opportunities

Jacek Juchniewicz

Aller Aqua, Poland, e-mail: jj@aller-aqua.pl

Polish aquaculture - a mixture of tradition and modernity. For over 700 years was dominated by carp production but not anymore. Two years ago trout has reached the same production level. New species like African catfish and sturgeon are strengthening their position while totally new species like Tilapia or Baramundi are knocking at the doors. At least two imported species are not knocking, they broke the doors some years ago: salmon is present for over ten years and the world phenomenon - Panga about five. Both sold in the amounts far beyond locally produced fishes. Polish pond production is declining at the same time - is this a symptom that we have to be scared about?

Table I What is Polish aquaculture? - general facts

270,000 ha of lakes,	In principle there are no completely “natural” lakes, rivers and reservoirs in Poland with respect to their ichthyofauna, since most of them have been stocked artificially with the stocking material of several fish species produced in hatcheries, nurseries and traditional ponds.
138,000 ha of rivers,	
55,000 ha of dam reservoirs,	
70,000 ha of artificial ponds (50 000 ha in use)	670 carp farms, 200 trout farms, 30 farms specialized in production of sturgeons and torpedo-shaped catfish.
Hatcheries	Over 25 species are being produced and introduced to natural waters (lakes, rivers and dam reservoirs).
Total employment in Polish aquaculture exceeded 2,600.	
The total volume of production amounts around 35 000 tons.	
The total value of aquaculture production is 90 million Euro.	

Table II What is Polish aquaculture ? - main species production in 2008

Trout	17 000 t
Carp	16 000 t
African Catfish	1 300 t
Sturgeon	700 t

Table III What is Polish aquaculture? - consumer market Fish consumption (kg/per capita/year)

Fish consumption (kg/per capita/year)				
	2005	2006	2007	2008
Trout	0,36	0,39	0,42	0,45
Carp	0,50	0,44	0,51	0,52
Panga	0,29	1,35	1,89	2,10
Other	0,63	0,57	0,56	0,55
Total	1,78	2,75	3,38	3,62
Seawater	9,27	9,10	9,14	9,21
Total	11,05	11,85	12,52	12,83

It seems there is big potential of Polish aquaculture driven by low fish consumption, growing personal incomes followed by higher demand for healthy food as well as increasing interest in recreational activities including fishing. Aquaculture in general, contrary to many other countries, has positive image within society. This reflects particularly to pond culture which is seen as a natural part of environment being there since ever. While most of the carps are being sold locally during Christmas time, trout which became main farmed species is sold on domestic market and exported after being processed mainly as smoked fillet. African catfish and sturgeon are sold mainly locally.

The financial status depends on the sector, farm, year, weather, currency exchange rate, etc - one can say like it always used to be... still the objective truth is that sales price remains on the same level for many years while costs increased incomparably. Last year appeared to be the worst in the history for trout producers mainly due to extraordinary strong Polish zloty especially against dollar followed by tough import from the whole world. The currency situation has turned upside down at the end of the year when zloty lost 50% it's value from summer what resulted that there was nearly no carp import. This helped carp farmers to sell out all the fish but the prices were remarkably lower than year ago.

The suffering economy is one of the main factors pushing the farmers to improve the farms for cost optimization. Modern technologies leading to more production volume with less human labour and environmental impact is that what trout farmers are looking to. EU supporting funds are pretty much longed for. As this is rather easy for trout farmers at least to imagine the way they should go, the picture is different with carp farmers. Most of them feel something has to change but there is no one pattern nor consent of what to do. Some are looking for support money from the state and stick to old methods strengthening ecological image of the sector while others are looking for new technologies.

Feeding with complete high quality diets became popular and have proven it's value for the farmer in many aspects (growth, health, economy, environment). „Pond in pond” technique is of some interest. All this leads to have more and more fish maybe cheaper in production but how to sell it for descent price? Is this the way to go? For sure not, at least not for everybody. The key thing seems to be opening new sales channels and forms what is happening very successfully in some places: put and take ponds, agro-tourism, happenings, new species, polyculture, processing - just to mention some of them.

Is this all enough to survive? 700 years of tradition give some confidence but the world is changing. It was never so opened and it was never so easy to move product like fish from one part of the world to another. Globalisation brings opportunities but also some threats. Poland is considered to be the big carp producer in Europe but China is producing thousand times more!. Vietnam is reaching 1 million tons of Pangasius. We can guess it's the matter of time when somebody will repeat their success with another species.

„Time for change” said one guy and became the president of America. Probably he was right. Is it a time for change in pond culture? For sure we have to preserve this sector for indisputable values that we can list with one breath: jobs, water retention capability (flood, drought, microclimate, soil moisture), habitation of birds, other animals and plants, developing biodiversity, reduces the eutrophisation effect, the element of natural self purification of surface waters, element of landscape, recreation and finally it is an important element of our cultural identity.

This has to be repeated many, many times wherever and whenever is needed. Why? Because all this will disappear without carp in the ponds. All those listed above extra values means money that for the time being only the farmer is contributing. It doesn't look like he will be able to do it much longer. On the other hand the sector has to notice new consumers who want to have food safety guarantee, full traceability of the product and certainty that the fish was well treated when breeding and selling. More over he will not accept mud taste nor bones.